

Юрій Ковбасюк,

доктор наук з державного управління, професор,
президент Національної академії державного управління
при Президентові України,
заслужений економіст України

Наука державного управління в умовах системних державно-управлінських реформ і суспільних трансформацій

У статті розглядаються структура, основні проблеми та напрями розвитку галузі науки "Державне управління" в тісному зв'язку із розвитком практики державного управління та відповідної галузі освіти. Головним призначенням галузі науки "Державне управління" є науковий супровід державно-управлінських реформ, що потребує суттєвих змін її організації та управління, які реалізуються в Національній академії державного управління при Президентові України.

Ключові слова: галузь науки "Державне управління", галузь освіти "Державне управління", методологія державного управління, пріоритетні напрями розвитку галузі науки "Державне управління".

The structure, basic problems and directions of development of the branch of a science "Public Administration" in a close connection with development of practices of public administration and corresponding branch of education are considered. "Public administration" comes forward the basic setting of branch of scientific accompaniment of state-administrative reforms, that requires the substantial changes of its organization and management, which will be realized in the National Academy of Public Administration, the President of Ukraine.

Key words: science branch "the Public Administration", branch of education "the Public Administration", methodology of public administration, priority directions of development of branch of a science "Public Administration".

Для сфери державного управління і місцевого самоврядування 2012 р. має знакові дати - виповнюється 15 років з часу утворення галузі науки "Державне управління" (13 березня 1997 р. новоутворену галузь "Державне управління" було включено наказом Вищої кваліфікаційної комісії України № 86 до Переліку спеціальностей наукових працівників) і 10 років з часу утворення у складі Національної академії державного управління при Президентові України Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування (Інститут утворено 26 вересня 2002 р. відповідно до Положення про Національну академію державного управління при Президентові України, затвердженого Указом Президента України від 21 вересня 2001 р. № 850).

Ці знакові дати, що пов'язані з інституціоналізацією галузі науки "Державне управління", надають привід для дискурсу щодо досягнень і перспектив розвитку цієї галузі науки в Україні, її ролі в генерації знань щодо напрямів розвитку системи державного управління і місцевого самоврядування, забезпеченні наукового супроводу державно-управлінських реформ.

"Державне управління" як практичне мистецтво управління державою, державними інститутами і державними справами нараховує сотні років свого розвитку, оскільки розмірковувати про ефективне управління державою почали з часів Платона і Конфуція, дослідники історії науки вважають, що в самостійну галузь наукових досліджень державне управління перетворилося лише в минулому столітті.

Теоретико-методологічна база, на якій розвивалася наука державного управління, сформована в таких галузях науки, як економіка, менеджмент, політологія, психологія, право, соціологія, теорія управління, філософія та низці інших наукових і освітніх дисциплін. Це визначило міждисциплінарний характер науки державного управління, застосування широкого спектра методологічних підходів, механізмів та інструментарію як власних для державного управління, так і тих, що розроблені в інших наукових дисциплінах та набули подальшого розвитку під впливом завдань і проблем, поставлених перед державним управлінням.

Державне управління як системна категорія розкривається водночас за такими її складовими: це галузь науки, галузь вищої освіти і вид практичної соціально-економічної діяльності. Зазначені три складові системи державного управління є його невід'ємними визначальними властивостями, перебувають у природному взаємозбагачувальному зв'язку і мають спільний об'єктно-предметний простір проблем. При цьому провідна роль у системі державного управління має відводитись науковій галузі державного управління, де має бути забезпечена генерація державно-управлінських знань, їх упровадження як у практику державного управління та місцевого самоврядування, так і в галузь освіти "Державне управління". Саме за цих умов можна очікувати забезпечення ефективності державного управління і місцевого самоврядування, а також релевантність підготовки висококваліфікованих компетентних кадрів освітньою галуззю державного управління на запити практики.

Доречно як аргумент на користь провідної ролі наукової галузі та розроблених у ній методологічних підходів для практики державного управління навести влучне висловлювання фізика У.Кельвіна (1824-1907): "Від незнання капітанами логіки в морі загинуло більше кораблів, ніж від незнання капітанами навігації".

Предмет науки державного управління - закономірності функціонування системи державного управління, у тому числі суспільних процесів як об'єктів державно-управлінського впливу, принципи, методи і технології управлінської діяльності органів державної влади. Багатовимірність, змінний характер та масштаб об'єктно-предметного простору проблем, на розв'язання яких спрямовано державне управління, визначає імперативи завдань, пріоритетні напрями та методологію наукових досліджень у галузі науки "Державне управління".

На формат та зміст системних складових державного управління впливає також політико-державно-управлінська дихотомія, сутність якої поля-

гає в розмежуванні між вираженням волі держави (політика) та її виконанням (державне управління) і забезпеченні встановленого законодавством розподілу функцій щодо прийняття політичних рішень і прийняття та впровадження державно-управлінських рішень.

Багато видатних учених, а також державних діячів різних країн світу зробили свій вагомий внесок як у розвиток теорії, так і практики державного управління, тому за свою вікову історію, насамперед, на етапі державотворення і в умовах суспільних трансформацій наука державного управління накопичила величезний емпіричний досвід та методологічний матеріал. Вивчення історичного досвіду дає змогу краще зрозуміти причини сучасних проблем державного управління в Україні. Крім того, в історії можна знайти позитивні приклади розв'язання управлінських проблем, що є практично корисним у процесі здійснення сучасних реформ державно-управлінської галузі. Безперечно, слід урахувати й негативні історичні уроки невдалої діяльності управлінських структур, що призводила до деструктивних процесів у державі та суспільстві.

Становлення науки державного управління в Україні як цілісної наукової дисципліни почалося з перших років незалежності України, коли стало зрозумілим, що розбудова держави в умовах імперативів трансформаційних змін у суспільстві, усіх його інститутів, розв'язання комплексу економічних, соціальних, політичних, ціннісно-духовних проблем неможливе без створення спеціальної галузі знань - державного управління.

Сучасний етап державотворення в Україні, який пов'язаний із кардинальними змінами всіх сфер суспільства, проведенням комплексу державно-управлінських реформ, зумовлює потребу у використанні наукового знання для модернізації державного управління, інтенсифікації розвитку однойменної галузі науки, яка є важливим досягненням українського національного інтелекту. Сьогодні ця галузь знання інтенсивно розвивається, формуються її наукові школи, поглиблюються фундаментальні та прикладні дослідження, розширюється простір проблем, у якому закладаються нові напрями наукових досліджень, і повільний розвиток цієї галузі знання окремих наукових напрямів переходить до оформлення її як цілісної системи знання.

Об'єктно-предметний простір проблем галузі науки "Державне управління" структурований за секторами, визначеними у відповідних паспортах спеціальностей за напрямом "Державне управління":

25.00.01 - теорія та історія державного управління. Змістом спеціальності є дослідження теоретико-методологічних засад державного управління як цілеспрямованого впливу держави на стан і розвиток суспільних процесів та відносин з метою досягнення цілей і реалізації функцій держави через діяльність органів державної влади та в межах визначених законом повноважень органів місцевого самоврядування, демократизації державотворчих процесів і оптимізації систем державного управління, досліджен-

ня соціальних та історичних джерел їх виникнення, закономірностей та тенденцій розвитку;

25.00.02 - механізми державного управління. Змістом спеціальності є теоретико-методологічне обґрунтування механізмів державного управління, адміністративно-організаційних напрямів державотворення, функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади усіх рівнів;

25.00.03 - державна служба. Змістом спеціальності є дослідження державної служби та служби в органах місцевого самоврядування з метою забезпечення реалізації цими інститутами держави положень Конституції, законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо впровадження цілей, завдань і функцій держави, громадянського суспільства, надання послуг юридичним і фізичним особам, урахування соціальних та історичних джерел їх виникнення і тенденцій розвитку;

25.00.04 - місцеве самоврядування. Змістом спеціальності є дослідження місцевого самоврядування як специфічної форми публічної влади з метою досягнення цілей і завдань держави через діяльність органів місцевого самоврядування з урахуванням його політичних, економічних, соціальних, правових, організаційних, фінансових та інших аспектів.

Започаткована на базі Національної академії державного управління при Президентіві України інституціоналізація галузі науки "Державне управління" набула свого поширення в інших вищих навчальних закладах і наукових установах України. У рамках цієї інституціоналізації відбулося формування інфраструктури підтримки наукової галузі "Державне управління", що включає: організацію підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів, видання фахових наукових журналів, збірників, монографій та інших наукових праць з державного управління, формування бібліотечних фондів, інформаційно-технічне забезпечення, зокрема формування та підтримка інтернет-ресурсів, утворення спеціалізованих учених рад у галузі науки "Державне управління" та інше.

Станом на 1 березня 2012 р. у науковій галузі державного управління діяло 12 спеціалізованих учених рад, підготовлено 985 кандидатів і 176 докторів наук з державного управління, що посилило науковий потенціал як вищих навчальних закладів та наукових установ, так і органів державної влади, органів місцевого самоврядування, де працюють ці наукові кадри вищої кваліфікації.

Для становлення і розвитку наукової галузі державного управління важливе значення має виконання Національною академією довгострокового комплексного наукового проекту "Державне управління та місцеве самоврядування", а також проведення науково-дослідних робіт за проблематикою галузі державного управління в інших вищих навчальних закладах і наукових установах, що фінансується за рахунок державного бюджету.

Результатами виконання комплексного наукового проекту і цих науково-дослідних робіт є розроблення рекомендацій органам державної влади і місцевого самоврядування щодо вирішення проблемних питань їх діяльності,

забезпечення наукового супроводу державно-управлінських реформ, а також видання наукових продуктів у вигляді монографій, підручників, навчальних посібників та інших наукових і навчально-методичних видань, що мають відповідне впровадження в практику державного управління та місцевого самоврядування, а також у навчальний процес підготовки і підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Наукові комунікативні заходи в галузі державного управління мають стійку тенденцію до розширення шляхом проведення науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів за актуальною проблематикою галузі. Збільшується кількість цих заходів за міжнародною участю, а також кількість міжнародних наукових контактів із навчальними закладами і науковими установами в галузі державного управління країн світу.

У системі державного управління посилюється вплив наукової галузі на освітню, що реалізується через підготовку науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, а також удосконалення змісту навчальних програм підготовки магістрів за напрямом спеціальностей "державне управління", впровадження наукових продуктів у навчальний процес. На науковій основі, сформованій у галузі державного управління, здійснюється професійна підготовка висококваліфікованих кадрів для державного управління та місцевого самоврядування.

Наявний науковий доробок і кадровий потенціал, залучення до розвитку наукової галузі державного управління інших закладів освіти та наукових установ України свідчать, що в цілому галузь отримала інституціональну базу, а Національна академія як головний державний вищий навчальний заклад із підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців і провідний науковий заклад у галузі науки державного управління демонструє інтенсифікацію наукової, освітньої та інституціональної діяльності, що відбувається в руслі відповідних пріоритетних напрямів розвитку наукової, освітньої галузей і практики державного управління та місцевого самоврядування і які полягають ось у чому:

1. Розширення й актуалізація проблематики наукових та дисертаційних досліджень, зорієнтованих на впровадження державно-управлінського знання в практику державно-управлінських реформ в Україні.

За цим пріоритетним напрямом розвитку наукової галузі "Державне управління" формуються завдання для НДР, дисертаційних робіт, а також наукової та експертно-консультаційної діяльності, серед яких основними слід визначити:

- розвиток теорії та методології державного управління і місцевого самоврядування;

- проведення фундаментальних та прикладних досліджень з проблем становлення і розвитку державного управління (регулювання) на загальнодержавному, галузевому й регіональному рівнях, а також місцевого самоврядування;

- сприяння підвищенню ефективності державного управління та місцевого самоврядування в Україні;
- розроблення пропозицій до законопроектної діяльності суб'єктів законодавчої ініціативи, здійснення наукової експертизи проектів законодавчих та нормативно-правових актів і консультування органів державної влади, органів державного управління і органів місцевого самоврядування за основними напрямками державно-управлінських реформ, суспільних трансформацій та модернізації національної економіки.

Впровадження державно-управлінського знання в практику державно-управлінських реформ в Україні і виконання пов'язаних із цим завдань має відбуватися на розроблених у науковій галузі державного управління теоретико-методологічних засадах.

Звідси формуються імперативи діяльності в галузі державного управління, спрямованої на розроблення й удосконалення методології державного управління та місцевого самоврядування, релевантних до запитів практики державно-управлінських та суспільних реформ, і формування та уточнення відповідного категорійно-понятійного апарату. Методологія державного управління включає три основних аспекти: методологію практики державного управління, методологію наукових досліджень галузі науки "Державне управління" та методологію освітньої галузі "Державне управління".

У найбільш узагальненому вигляді роль методології державного управління полягає в тому, що вона забезпечує здійснення пізнавальної, практичної або навчальної діяльності, рух до кінцевого результату. У зв'язку з цим можна виділити такі її функції, як критична, критеріальна, орієнтаційна, аналітична, евристична, функція фінальності, інструментальна, світоглядна, технологічна та прогностична функції, через які методологія реалізує можливості державного управління і місцевого самоврядування.

Методологію державного управління розкриваємо як сукупність світоглядних засад і конкретних знань про наукові методи пізнання та зміни реальності, що складають філософсько-теоретичну основу дослідження і практики державного управління - цілеспрямованого впливу держави на процеси суспільного розвитку. Вона впливає з методологічної функції науки, обумовлюється загальними концептуальними підходами, досягнутим рівнем наукового знання і включає в себе філософські підходи, постулати та принципи, а також відповідні теорії.

Існують методологічні уявлення і концепції різного рівня й широти охоплення, а саме: методологія на рівні філософської рефлексії; загальнонаукова методологія; методологія міждисциплінарного рівня; методологія окремих наук. Методологія державного управління зумовлена міждисциплінарним характером науки державного управління і наявністю в останньої специфічних властивостей об'єкта і предмета. Таким чином, методологію державного управління не можна зводити тільки до методів управління, під якими ма-

ються на увазі способи і прийоми аналізу й оцінки управлінських ситуацій, використання правових та організаційних форм впливу на свідомість і поведінку людей у керованих суспільних процесах, відносинах і зв'язках.

Методологія державного управління являє собою складну систему категорій, принципів, норм, цінностей, парадигм, теорій і самих методів, що забезпечують інструментально-пізнавальну і практичну діяльність. Кожна складова в структурі методології державного управління здійснює своє специфічне призначення і водночас реалізує системоутворюючу функцію. Так, принципи визначають відправні точки діяльності, формують її загальні напрями. Категорії задають зміст використовуваних понять, відображення об'єктів і комунікацію між суб'єктами діяльності. Норми виступають у вигляді раціональних вимог до діяльності. Цінності надають особистісної і суспільної значущості державному управлінню. Парадигми забезпечують інтеграцію всіх складових методології та їх реалізацію. Теорії додають обґрунтованості, аргументованості діяльності. Нарешті, методи виступають як механізм діяльності, способи її здійснення.

Результативність наукового дослідження будь-яких проблем, а також їх розв'язання у практичній площині залежить як від розвиненості методологічних підходів, так і від категорійно-понятійного апарату, який має відобразити всі фундаментальні, найбільш суттєві зв'язки і відносини об'єктивної дійсності та пізнання. У разі необхідності правового врегулювання проблем на законодавчому рівні категорійно-понятійний апарат використовується для формулювання на його базі законодавчих норм. Вживання застарілих консервативних понятійних форм, що нездатні відобразити найбільш загальні та суттєві сторони, властивості, зв'язки і відносини у сфері соціально-економічної діяльності, зокрема в її сегменті державного управління, гальмує виявлення і пізнання закономірностей та характеристик суспільного розвитку. В остаточному підсумку це призводить до деформацій під впливом помилково сформованих регуляторних факторів або впровадження неефективної державної політики, що розроблялись із використанням цих консервативних форм.

У цьому контексті підготовка в Національній академії державного управління при Президентові України із залученням широкого кола науковців та фахівців як із системи державного управління, так і з суміжних галузей науки наукового восьмитомного видання "Енциклопедії державного управління" (далі - Енциклопедія), яка презентує категорійно-понятійну та термінологічну систему державного управління, є явищем закономірним і зумовленим потребами суспільства та держави [5].

Енциклопедія сприяла мобілізації національного інтелекту, досягненню його єдності, а також активізації вирішення багатьох питань теорії, що гальмували розвиток науки. Однак головне полягає в тому, що вона є першим варіантом термінологічної системи, у ній сформовано тезаурус управлінської науки, упорядковано та систематизовано енциклопедичне знання. Кожен із

восьми томів Енциклопедії з державно-управлінських проблем презентує певну підсистему цілісної термінологічної системи державного управління.

Ключовою проблемою динамічного розвитку галузі науки "Державне управління" якраз і є формування такої системи. У цьому напрямі працюють відомі українські та зарубіжні вчені. У результаті такої роботи підготовлені словники з окремих складових державно-управлінської практики та галузі науки "Державне управління", які, втім, не охоплюють державне управління як цілісне явище. Досить часто трактування термінів різними авторами суперечать одне одному, що призводить до зниження ефективності державного управління, особливо державно-управлінських комунікацій. Тому виникає необхідність формування певного національного стандарту термінологічної системи у формі енциклопедії. Термінологічний апарат державного управління як складної сфери діяльності, попри те, що ця сфера є дуже давньою, перебуває в процесі становлення. Стосовно його сучасної ідентифікації можна запропонувати таку аргументацію. Термінологічний апарат будь-якої сфери діяльності у своєму розвитку звичайно проходить три етапи: виникнення основних (базових) термінів, формування всього комплексу термінів та їх систематизація в певний цілісний і несуперечливий термінологічний "ансамбль", створення термінологічної системи.

Системоутворюючим фактором термінологічної системи державного управління виступає система державного управління як складна інституціональна і соціальна підсистема суспільства, що відіграє ключову роль у його розвитку. Термін має включатися в термінологічну систему тільки тому, що він відображає управлінську систему. А значимість і місце терміна в терміносистемі зумовлюються значимістю й місцем процесів і явищ, які він відображає.

Особливості термінологічної системи державного управління полягають у такому:

по-перше, багатовекторність розгляду державного управління з точки зору як основних аспектів галузі науки "Державне управління", так і вимірів інших галузей знання - економіки, історії, політології, права, соціології, філософії тощо;

по-друге, відображення не тільки проблем науки, а й практики державного управління та освіти в цій сфері;

по-третьє, те, що вона є результатом діяльності науковців усієї України, оскільки в її підготовці брали участь фахівці основних навчальних закладів, у яких викладається державне управління як навчальний предмет, а також представники органів державної влади та місцевого самоврядування.

Розвиток термінологічної системи передбачає: очищення термінологічного масиву від застарілих транскрипцій термінів, формулювання термінів відповідно до стандартів, збагачення цієї системи новітніми термінами, їх гармонізацію з українською мовою. Термінологічний масив державного управління в Енциклопедії систематизується за такими основними крите-

ріями: теорія, історія, методологічні засади державного управління, державна служба, галузеве управління, регіональний розвиток, публічне врядування, глобалізація та інтеграція.

Розроблення й уточнення категорійно-понятійного апарату державного управління вважається одним із пріоритетних напрямів розвитку галузі науки державного управління, виступає критерієм її зрілості. Водночас це є передумовою системного розвитку державно-управлінського знання і формування науково-практичних засад управління цими знаннями для їх введення в інституціональне середовище суспільних реформ.

2. Удосконалення галузі освіти "Державне управління" шляхом використання державно-управлінського знання.

Указом Президента України "Питання реформування Національної академії державного управління при Президентові України" від 9 грудня 2011 р. № 1110/2011 визначальним напрямом реформування Академії названо вдосконалення змісту, форм, методів, засобів навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з метою забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування сучасними управлінськими кадрами [11].

Основними завданнями вдосконалення навчального процесу у сфері підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування є:

1) переорієнтація змісту навчальних програм на основі функціонального, особистісного і компетентнісного підходів;

2) забезпечення оптимального поєднання навчального процесу з підготовки фахівців у галузі знань "Державне управління" з фундаментальними та прикладними науковими дослідженнями з проблем державного управління;

3) активізація застосування сучасних інтерактивних форм навчального процесу (тренінги, кейс-стаді, проблемні ситуаційні завдання, "мозкові атаки", ділові ігри тощо);

4) започаткування викладання авторських курсів авторитетними вітчизняними та зарубіжними політиками, державними діячами, ученими та експертами;

5) зміцнення зв'язку навчального процесу з практикою державного управління, удосконалення організації стажування слухачів та викладачів Академії у відповідних державних органах, провідних навчальних і наукових центрах України та інших держав;

б) посилення вимог до оцінювання й контролю успішності навчання слухачів, а також роботи викладачів, зокрема з використанням сучасних моделей навчання і з урахуванням розроблених критеріїв відповідно до Національної рамки кваліфікацій.

Місією освітньо-професійних програм у галузі знань "Державне управління" є професійна підготовка висококваліфікованих відповідальних кадрів для державного управління та місцевого самоврядування, спроможних роз-

робляти, аналізувати і реалізовувати державну політику, творчо, ефективно й результативно виконувати управлінські функції, сприяти інноваційним процесам у суспільстві з метою утвердження соціальної справедливості, демократії, забезпечення прав і свобод людини, сталого розвитку на основі світових та європейських стандартів.

Зміст цих освітньо-професійних програм ґрунтується на теоретико-методологічній основі наукової галузі державного управління, а також на освітній філософії, базові положення якої всі учасники навчального процесу в Академії (слухачі, викладачі, аспіранти, докторанти, випускники) мають сприймати як основні ціннісні орієнтації щодо оволодіння теорією та практикою державного управління, а саме:

1) орієнтація на ефективну й продуктивну реалізацію стратегічних цілей, завдань і функцій держави; формування національної державно-адміністративної культури;

2) служіння народу України, надання громадянам Української держави якісних послуг, забезпечення громадянських прав і свобод; сприяння політичному та соціальному партнерству як засобу консолідації суспільства;

3) адаптація змісту навчання до процесів глобалізації, інтернаціоналізації, нового міжнародного політичного, економічного, гуманітарного, адміністративного контексту, входження України в європейський простір; розвиток у державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування глобального світогляду, європейського мислення, національної самосвідомості;

4) формування у слухачів знань, умінь, здібностей, досвіду ефективного державного управління, спрямованого на забезпечення прогресивних змін у суспільстві, реформування політичної, економічної, соціальної, гуманітарної сфер, адміністративної системи; вироблення новаторських професійних якостей: незалежного критичного мислення, творчості, ініціативності, всебічного неупередженого осмислення суспільних проблем, прогнозування наслідків прийняття управлінських рішень, соціальної відповідальності, здатності до діалогу, розвитку партнерських взаємовідносин;

5) диверсифікація змісту, форм, методів навчання з метою забезпечення доступності і рівних можливостей, професійного вдосконалення, максимального задоволення фахових індивідуальних потреб;

6) постійна актуалізація змісту та модернізація методів і засобів навчання; участь усього науково-педагогічного колективу та слухачів у формуванні й коригуванні змісту, форм і методів викладання, вивчення магістерської програми;

7) формування мотивації до безперервного фахового й особистісного самовдосконалення.

Застосування компетентнісного підходу до оновлення змісту магістерських програм покликано адаптувати багаторічний досвід розвитку публічного адміністрування і менеджменту в країнах з ринковою економі-

кою, де керівники будь-якого рівня мають відповідати певним базовим вимогам, які визначаються управлінським рівнем керівної посади. Чим вищий управлінський рівень керівника в організації, тим більше він потребує компетентності та навичок, що не обмежуються суто фаховими знаннями та вміннями, натомість професійно необхідною стає універсальна управлінська компетентність керівника.

3. Імперативи розвитку галузі науки "Державне управління" в умовах державно-управлінських реформ.

Оцінюючи наукову діяльність галузі "Державне управління" з позицій імперативів державно-управлінських реформ і системної трансформації суспільства, необхідно констатувати, що вона ще не є достатньо ефективною через низку проблем, які мають бути розв'язані в результаті виконання завдань реформування Національної академії, визначених Указом Президента України "Питання реформування Національної академії державного управління при Президентові України" від 9 грудня 2011 р. № 1110/2011 і спираючись на кадровий науковий потенціал галузі [11].

До найбільш значущих із проблем розвитку галузі науки "Державне управління" слід віднести таке. За теперішніх умов характерним для стану наукової галузі є переважно екстенсивне зростання кількості дисертаційних робіт, публікацій, розширення обсягу підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, збільшення кількості спеціалізованих учених рад проти інтенсифікації якісного розвитку наукової галузі "Державне управління". Слід відзначити, що цей характер процесів у галузі науки "Державне управління" негативно позначається на науковій діяльності як Національної академії, так і інших навчальних закладів і наукових установ, що працюють у цій галузі.

Планування наукової роботи має поточний, процесуальний характер, не задіяний програмно-цільовий підхід як цілісна система проблемно-орієнтованого планування організації, провадження, забезпечення наукової діяльності та впровадження отриманих наукових результатів у практику державного управління та місцевого самоврядування, що покликана забезпечувати реалізацію стратегії розвитку наукової галузі "Державне управління".

Завдання, які постають у зв'язку з імперативами суспільних трансформацій та державно-управлінських реформ для реалізації проголошеного Президентом України стратегічного курсу реформування та системної модернізації країни, націленого на вихід України на траєкторію сталого розвитку і прискорення поступу за вектором інтеграції до Євросоюзу шляхом утвердження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки, розбудови заможного суспільства і соціально-орієнтованої, ефективної та конкурентоспроможної держави, потребують наукового осмислення з використанням інтелектуального потенціалу всієї наукової галузі "Державне управління".

Це визначає низку вимог до напрямів, змісту та якісного рівня наукових досліджень у галузі державного управління, а також формує відповідні критерії до їх оцінювання. У цьому контексті доцільно оцінювати наукові дослідження в галузі науки "Державне управління" за критеріями:

- актуальності наукових та дисертаційних досліджень, забезпечення їх наукового якісного рівня, досягнення в цих дослідженнях системної повноти;
- затребуваності наукових результатів наукових досліджень для науково-методологічного супроводу державно-управлінських реформ, прогнозування наслідків спричинених ними суспільних трансформацій;
- упровадження результатів наукових та дисертаційних досліджень у практику державного управління та місцевого самоврядування;
- залучення науковців, фахівців, які працюють у галузі, для експертно-аналітичної діяльності, що спрямована на науково-консультаційний супровід роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до законопроектної роботи і розробки програмних та аналітичних документів загальнодержавного, галузевого або регіонального рівнів;
- підготовки аналітичних матеріалів з проблем державної політики, державного управління та місцевого самоврядування для політичного керівництва України;
- релевантності забезпечення наукової діяльності фінансовими, інформаційними, кадровими ресурсами та їх ефективного використання за встановленими пріоритетними напрямками наукових досліджень.

Розвиток галузі науки "Державне управління" пов'язаний із проведенням інституціональних трансформацій у Національній академії в контексті державно-управлінських реформ. Незважаючи на започаткування наукової галузі "Державне управління" в Україні саме в Національній академії, закладом не забезпечено координацію наукових і дисертаційних досліджень, що проводяться в галузі, а також використання повною мірою наукових напрацювань у суміжних до державного управління галузях (політичні науки, соціологія, державне будівництво, право), що можуть складати теоретико-методологічний базис наукової галузі "Державне управління".

Звідси непоодинокі факти колінеарності напрямів наукових і дисертаційних досліджень у межах галузі науки "Державне управління", що не відповідає провідній ролі Національної академії в освітній галузі та ролі лідера в науковій галузі "Державне управління". Тому на часі інституціональне утвердження Національної академії як головної (базової) організації в галузі "Державного управління", що має стати природним доповненням до інституціонального статусу Національної академії, за яким її визначено головним державним вищим навчальним закладом у загальнонаціональній системі підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Напрями розвитку галузі науки "Державне управління" мають бути зорієнтовані на:

- визначення проблемного простору галузі відповідно до потреб практики державного управління і місцевого самоврядування, прогнозованих прогресивних суспільних трансформацій, ініціювання пропозицій державно-управлінських реформ, а звідси має відбуватися формування стратегій, тематичних пріоритетів з урахуванням прикладного, технологічного спрямування галузі на практику державного управління і місцевого самоврядування;

- науковий супровід діяльності Президента України і центральних органів влади, формування та реалізації державної кадрової політики і суспільних, у тому числі державно-управлінських, реформ;

- наукове забезпечення системи професійного навчання державно-управлінських кадрів, навчального процесу в закладах освіти, що здійснюють свою діяльність у галузі освіти "Державне управління".

Актуалізація наукових і дисертаційних досліджень, що виконуються в галузі науки "Державне управління", вимагає запровадження програмно-цільового підходу і суттєвого вдосконалення планування та організації наукової діяльності за такими напрямками:

1. Визначення на довгострокову та короткострокову перспективу напрямів проблематики, тематики наукових та дисертаційних досліджень відповідно до потреб органів державного управління та органів місцевого самоврядування, розвитку галузі науки, системи професійного навчання державних службовців, зокрема навчального процесу в закладах освітньої галузі "Державне управління".

2. Запровадження тематики наукових досліджень з чітким плануванням результату відповідно до такого формату:

- прикладні (2-3 роки): проекти нормативно-правових актів, стратегій, програм, проектно-технологічні розробки відповідно до завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування тощо;

- фундаментальні (2-3 роки): концепції, спрямовані на осмислення ключових проблем суспільного розвитку; монографії, підручники тощо;

- прикладні (1 рік): наукові, науково-методичні, навчально-методичні рекомендації, навчальні посібники, соціологічні опитування тощо;

- прикладні (оперативні): аналітичні записки, експертні висновки, пропозиції на запит органів державної влади та органів місцевого самоврядування тощо.

3. Запровадження НДР наукознавчого спрямування для розроблення методології визначення пріоритетних напрямів, цільового комплексу наукових досліджень, моніторингу галузі науки "Державне управління".

4. Удосконалення організаційних форм наукових досліджень у галузі шляхом запровадження комплексного виконання НДР науковими колективами, що об'єднують науковців різних спеціальностей, створення проблем-

них науково-дослідних лабораторій та центрів для наукового супроводу стратегічних напрямів розвитку суспільства та державного управління.

5. Посилення конкурсної складової організації наукових досліджень, запровадження конкурсу (тендера) на найбільш потужні наукові розробки, зокрема базові підручники, концепції, проектні розробки; конкурсів на кращу роботу молодих науковців.

6. Поліпшення забезпечення наукових досліджень інформаційними ресурсами шляхом видання реферативного журналу (електронний ресурс) для збирання і систематизації інформації щодо наукових публікацій у галузі науки "Державне управління" з метою підвищення ефективності наукової роботи. Формування та підтримка інформаційної бази даних НДР, дисертаційних досліджень у науковій галузі "Державне управління" для запобігання дублюванню досліджень, моніторингу наукового доробку окремих учених, наукових колективів і галузі науки в цілому. Пропагування інтелектуального продукту галузі шляхом науково-комунікативних заходів (презентацій), науково-методичних публікацій для практичної роботи, реферативних електронних розсилок.

7. Сприяння науковому співробітництву різних наукових установ та закладів освіти в галузі науки "Державне управління" з метою координації досліджень, обміну науково-теоретичними та методологічними напрацюваннями шляхом укладання відповідних угод про співпрацю, проведення спільних досліджень і науково-комунікативних заходів.

8. Налагодження роботи Координаційної міжвідомчої ради з питань розвитку галузі науки "Державне управління" як постійно діючого консультативно-дорадчого робочого органу для сприяння розвитку та координації тематики наукових досліджень з державного управління, що виконуються в наукових установах і вищих навчальних закладах України; підвищення їх якості, спрямування на наукове супроводження державно-управлінських реформ, упровадження результатів наукових досліджень у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у професійне навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

9. Має ефективно працювати система підвищення кваліфікації наукових і науково-педагогічних кадрів, що також впливає на якість наукових досліджень та навчального процесу, а також має бути налагоджений облік стосовно підвищення кваліфікації наукових та науково-педагогічних кадрів, що має бути враховано при проведенні атестації, обрання за конкурсом наукових та науково-педагогічних кадрів на основі розроблених критеріїв відповідно до Національної рамки кваліфікацій.

10. В умовах проголошеного політичного курсу на активізацію державно-приватного партнерства, розширення та поглиблення співпраці з громадськими та політичними організаціями, з метою досягнення консенсусу в суспільстві та розбудови громадянського суспільства Національна акаде-

мія, а також інші освітні та наукові заклади системи державного управління мають проводити наукові дослідження цієї актуальної політичної проблематики, сформувати механізми взаємодії в науковій сфері діяльності з бізнес-структурами, громадськими організаціями науково-освітнього спрямування, а також з громадськими професійними організаціями в галузі державного управління, зокрема активізувати взаємодію і надання практичної допомоги становленню та утворенню авторитету Всеукраїнської громадської організації "Українська академія наук з державного управління".

Розвиток наукової галузі "Державне управління" передбачає посилення внутрішнього зв'язку всіх її складових, включаючи інфраструктуру забезпечення, що досягається багатоаспектною координацією (передусім з погляду системності, цільового комплексу, планування та оцінювання результатів досліджень), а також створенням сприятливих організаційних, нормативно-правових, матеріально-фінансових та соціально-психологічних умов для проведення наукових досліджень за пріоритетними напрямками, поглиблення інтеграції з практикою діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування і навчальним процесом.

Фінансування НДР у галузі має здійснюватися за критерієм оптимального врахування фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на розвиток наукової галузі, наукове забезпечення функціонування органів державного управління та місцевого самоврядування, науковий супровід системи професійного навчання державних службовців. Структура фінансування НДР має враховувати вартість конкретних запланованих НДР і передбачати оперативні дослідження на запит органів державної влади.

Розвиток галузі науки "Державне управління", її інфраструктури, підтримки і впровадження розроблених у цій науковій галузі державно-управлінських знань у практику державного управління і місцевого самоврядування, а також у навчальний процес підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування має сприяти підвищенню ефективності функціонування в цілому системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні і відповідає контенту передбачених результатів реформ і суспільних трансформацій, які схвалені Програмою економічних реформ на 2010-2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава".

Список використаних джерел

1. Бакуменко В. Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку / В. Бакуменко, В. Князев, Ю. Сурмін // Вісн. НАДУ. - 2003. - № 2. - С. 11-27.

2. Гуднау Ф. Дж. Политика и Управление в книге Классики теории государственного управления: американская школа / Ф. Дж. Гуднау ; под ред. Дж. Шафритца, А. Хайда. - М. : Изд-во МГУ, 2003. - С. 43-47.

3. Гусєв В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування і впровадження : монографія / В. О. Гусєв. - Донецьк : Юго-Восток, 2011. - 624 с.
4. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми : монографія / кол. авт. ; за ред. В. М. Князева. - К. : Вид-во НАДУ ; Міленіум, 2003. - 320 с.
5. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. - К. : НАДУ, 2011.
6. Луговий В. Закономірності, принципи та фактори вибору в науковому пізнанні процесів державотворення / В. Луговий, В. Бакуменко, В. Князєв // Державне управління в Україні: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. - К. : Вид-во НАДУ, 2005. - С. 7-21.
7. Національна рамка кваліфікацій, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листоп. 2011 р. № 1341. - Режим доступу : www.kmu.gov.ua
8. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава". - Режим доступу : www.president.gov.ua
9. Розвиток науки "Державне управління" (1996-2011 рр.) : інформ.-аналіт. матеріали / [К. О. Вашенко, В. О. Чмига, Н. І. Демедишина, О. А. Тертишна] ; за заг. ред. В. В. Толкованова, Ю. В. Ковбасюка. - Тернопіль : Екон. думка, 2011. - 251 с.
10. Сурмін Ю. Сучасна концепція державного управління: необхідність та методологічні підходи до формування / Ю. Сурмін // Державне управління в Україні: реалії та перспективи : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. - К. : Вид-во НАДУ, 2005. - С. 21-29.
11. Питання реформування Національної академії державного управління при Президентові України : Указ Президента України від 9 груд. 2011 р. № 1110/2011. - Режим доступу : www.president.gov.ua
12. Цветков В. В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект) / В. В. Цветков. - Х. : Вид-во "Право", 1996. - 164 с.
13. Щорічне послання Президента України В. Ф. Януковича до Верховної Ради України "Модернізація України - наш стратегічний вибір". - Режим доступу : www.president.gov.ua